

מחווון תשובות לשאלון אזרחות לעולים חדשים, מס' 34202, 176, 34284 חורף תשע"ו

הנחיות כלליות:

- * במחווון זה כתובות בקיצור תשובות על שאלות המבחן והנחיות למתן הציון.
- * במחווון מוצגים רכיבי התשובה העיקריים. אם התלמיד כלל בתשובתו רכיב שאינו כלול במחווון, על המעריך לבדוק אם הוא נכון, על פי ספרי הלימוד ובהתייעצות עם מעריך בכיר.
- * במתן הציון יש להימנע מהשפעות שנובעות מכתב היד, מסגנון הכתיבה ומאורך התשובה. יש להעריך רק את מה שנדרש בשאלה, ולא יותר מכך.
- * לוכסן (מסמן תשובה חלופית) (זו או זו מתקבלת באותה מידה). חלקי תשובה המובאים בסוגריים אינם הכרחיים לקבלת ניקוד מלא.
- * ההנחיות במחווון מנוסחות בלשון זכר, ומכוונות למעריכות ולמעריכים כאחד.

פרק ראשון

על הנבחן לענות על שתיים מהשאלות 1-3.

1. א. חוק המבטא את אופייה היהודי של מדינת ישראל:

ציון+הסבר – 100%

- ציון – חוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם (תשי" – 1950).
- הסבר – אפשר להעמיד לדין את מי שנחשד כי גרם לפגיעה / רצח / השמדת יהודים / פשע נגד העם היהודי (האנושות) בתקופת השואה – דינו מיתה / אין התיישנות על העברות.
- א: ציון – חוק שעות העבודה והמנוחה (תשי"א – 1951).
- הסבר – חוק חברתי-כלכלי המגדיר נושאים בתחום דיני העבודה / שעות עבודה ביום ובשבוע / שעות נוספות / הפסקות עבודה / עבודת לילה / מנוחה שבועית של עובד: ליהודי – שבת, למי שאינו יהודי: שישי או ראשון.
- אסור להעסיק עובד ביום המנוחה השבועי (פרט למקרים מסוימים).
- א: ציון – חוק מעמדה של ההסתדרות הציונית העולמית ושל הסוכנות היהודית לארץ-ישראל (תשי"ג – 1953).
- הסבר – חוק הנותן להסתדרות הציונית העולמית ולסוכנות היהודית מעמד במדינת ישראל, מכיוון שמאז היווסדם עמדו של גופים אלה בראש תנועת העם היהודי, וסייעו לו לשוב למולדתו.
- גופים אלה יפעלו לפיתוח הארץ וליישובה ולקליטת עולים.
- א: ציון – חוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין) (תשי"ג – 1952).
- הסבר – החוק קובע כי ענייני נישואין וגירושין של יהודים בישראל, שהם אזרחי / תושבי המדינה יהיו בשיפוטם הייחודי של בתי דין רבניים וייערכו על פי דין תורה.
- א: ציון – חוק חינוך ממלכתי (תשי"ד – 1954).
- הסבר – על פי החוק, חינוכם של הילדים היהודים בישראל יהיה מבוסס על התרבות היהודית ועל מסורת עם ישראל.
- הערה למעריך: אפשר לקבל כתשובה נכונה את מטרות חוק החינוך הממלכתי.
- א: ציון – חוק הרשויות המקומיות (הסמכה מיוחדת) (תשי"ז – 1956).
- הסבר – לפי חוק זה רשות מקומית מוסמכת לקבוע חוק עזר שיגביל / יאסור גידול חזירים ומכירת בשר חזיר ומוצריו באזור השיפוט שלה. הכנסת קבעה בחוק אזורים שבהם מותר לגדל חזירים.

אָו:

- ציון — חוק איסור גידול חזיר (תשכ"ב — 1962).
- הסבר — החוק אוסר על גידול חזיר בישראל פרט לאזורים מסוימים / מוסדות מדע ומחקר וגני חיות ציבוריים.

אָו:

- ציון — חוק יסוד מקרקעי ישראל (1960).
- הסבר — החוק קובע כי הקרקע / הבתים / הבניינים וכל דבר המחובר לקרקע דרך קבע שייך למדינה / רשות הפיתוח / הקרן הקיימת לישראל. הבעלות בהם לא תועבר אם במכר ואם בדרך אחרת.

אָו:

- ציון — חוק רשות השידור (תשכ"ה — 1965).
- הסבר — החוק מגדיר את תפקידיה של רשות השידור כשירות ממלכתי שמטרתו לחזק את הקשר עם המורשת היהודית וערכיה, להעמיק את ידיעתה / לשקף את חייהם ונכסי תרבותם של כל שבטי העם / לשקף את חיי היהודים בתפוצות הגולה.

אָו:

- ציון — חוק יסודות המשפט (תש"ם — 1980).
- הסבר — אם שופט לא מצא במקורות המשפט העומדים לרשותו תשובה לעניין שלפניו, עליו לקבוע את החלטתו ברוח עקרונות החירות, הצדק, היושר והשלום של מורשת ישראל.

אָו:

- ציון — חוק הרבנות הראשית לישראל (תש"ם — 1980).
- הסבר — החוק מגדיר את תפקידיה של מועצת הרבנות הראשית ואת מקום מושבה ואת הרכבה / מי כשיר להיבחר כרב ראשי / מהי האספה הבוחרת / ההרכב / חלוקת תפקידים בין שני הרבנים הראשיים.

אָו:

- ציון — חוק איסור הונאה בכשרות (תשמ"ג — 1983).
- הסבר — החוק אוסר הונאה בענייני כשרות / מגדיר מי מוסמך לתת תעודת כשרות / אין להציג מקום ככשר אם לא קיבל תעודת כשרות.

אָו:

- ציון — חוק יסוד הכנסת (תיקון 1985).
- הסבר — התיקון קובע שאפשר לאסור על מפלגה להשתתף בבחירות לכנסת אם יש במטרותיה או במעשיה שלילת קיומה של מדינת ישראל כמדינתו של העם היהודי.

אָו:

- ציון — חוק חג המצות (איסור חמץ) (תשמ"ו — 1986).
- הסבר — החוק אוסר על בעל עסק להציג בפומבי מוצר חמץ למכירה במשך תקופת חג הפסח בתחום של יישוב שמרבית תושביו הם יהודים.

ב. מטרת של חוק השבות:

40%+60% — הסבר שתי מטרות

- לאפשר / לתת זכות לכל יהודי לעלות לישראל / לממש את "עקרון הדם".
- להבטיח רוב יהודי במדינת ישראל.
- להגשים את זכותו הטבעית וההיסטורית של העם היהודי למדינה ריבונית משלו בארץ-ישראל.
- לבטא את היותה של ישראל מדינת העם היהודי / לאפשר לישראל לבטא את היותה מדינת לאום יהודית.

ג. פעולות שמדינת ישראל עושה כדי לשמור על קשר עם יהודי התפוצות:

100% — ציון שלוש פעולות

- עידוד עלייה לישראל — באמצעות פעילות חינוכית של שליחים.
- סיוע ליהודים הנתונים לרדיפות / אנטישמיות / שמסרבים לתת להם לעלות לארץ.
- סיוע לקהילות יהודיות בתחום החינוך היהודי / התרבות היהודית.
- הפעלת ארגונים יהודיים בשיתוף ממשלת ישראל.

2. א. **מאפיינים (תנאים) לבחירות דמוקרטיות בישראל:**

הסבר שלוש מאפיינים – 100%

- בחירות כלליות – לכל האזרחים זכות לבחור ולהיבחר.
- בחירות שוות – הקולות של כל האזרחים שווים בערכם / כל קול שווה למשנהו.
- בחירות תקופתיות – על הבחירות להתקיים בפרקי זמן קבועים, כדי להבטיח אפשרות של חילופי שלטון.
- בחירות חשאיות – מאחורי פרגוד / במעטפה סגורה למניעת לחץ על הבוחרים / להבטיח הצבעה חופשית.
- התמודדות חופשית / לפחות שתי מפלגות מתמודדות בבחירות – כדי לאפשר בחירה והחלפה של השלטון באמצעות בחירות.

הערה למעריך: תשובות נוספות הייחודיות לבחירות בישראל יתקבלו כנכונות.

ב. **מדוע חשוב שבמדינה דמוקרטית יתקיים עקרון הגבלת השלטון:**

הסבר – 100%

- (לשלטון כוח רב).
- השלטון אחראי לעם.
- רשויות השלטון עלולות לטעות, ולכן חשוב שיתקיים עליהן פיקוח באמצעים שונים.

ג. **הבדלים בין הדמוקרטיה באתונה העתיקה לבין הדמוקרטיה המודרנית:**

ציון שני הבדלים – 40%+60%

- בדמוקרטיה המודרנית – דמוקרטיה ייצוגית; באתונאית – דמוקרטיה ישירה.
- בדמוקרטיה המודרנית – ניהול ענייני המדינה באמצעות נציגים; באתונאית – האזרחים השתתפו ישירות בניהול ענייני המדינה.
- בדמוקרטיה המודרנית – דמוקרטיה לאוכלוסייה כולה; באתונאית – רק למיעוט מהאוכלוסייה / לא לנשים, לעבדים ולזרים.
- בדמוקרטיה המודרנית – הפרדת רשויות; באתונאית – אין הפרדת רשויות / אין אופוזיציה מאורגנת.
- בדמוקרטיה המודרנית – החירות היא עיקרון מרכזי; באתונאית – חלק מן האזרחים לא היו חופשיים.

3. **הכנסת:**

א. **מהי מליאת הכנסת**

הסבר – 50%

כינוס של כלל חברי הכנסת לדין בנושא כלשהו (באולם מליאת הכנסת).

פעולות המתבצעות במליאת הכנסת:

ציון שתי פעולות – 50%

- חקיקה.
- דיון בענייני המדינה: דיון אישי ודיון סיעתי.
- בחירת בעלי תפקידים / בחירת נשיא המדינה / מבקר המדינה.
- פיקוח על עבודת הממשלה / הצעות לסדר היום / שאילתות / הצעות אי-אמון.
- נאומים של אזרחים מחו"ל.
- אירועים / טקסים.

ב. **תחום שאחת מוועדות הכנסת עוסקת בו:**

הסבר תחום אחד – 100%

- **ועדת הכנסת** – דנה בתקנון הכנסת / בהסרת חסינות חברי כנסת / קובעת את סדרי עבודת הכנסת / קובעת את תחומי הפעילות של הוועדות ופועלת לתיאום ביניהן / מחליטה לאיזו ועדה להעביר הצעת חוק / מעבירה פניות מהציבור אל ועדות הכנסת או אל יו"ר הכנסת / מטפלת בתשלומים לחברי הכנסת / מחליטה החלטות הנוגעות לעבודת הכנסת / דנה בתלונות של חברי הכנסת נגד יו"ר הכנסת / דנה בערעורים של חכ"ם על החלטות של נשיאות הכנסת / יכולה להעביר את נשיא המדינה מכהונתו.
- **ועדת הכספים** – עוסקת בענייני הכספים של המדינה: תקציב המדינה / מסים / מלוות / מטבע חוץ / בנקאות ושטרי כסף / הכנסות והוצאות של המדינה.

- ועדת הכלכלה – עוסקת במסחר ובתעשייה / באספקה וקיצוב / בחקלאות ודיג / בתחבורה / בתכנון ותיאום כלכלי / בפיתוח / בטיפול ברכוש של נפקדים / בטיפול ברכוש של יהודים בארצות האויב / בשיכון / בעבודות ציבוריות.
  - ועדת חוץ וביטחון – עוסקת ביחסי החוץ של המדינה / בכוחות הביטחון / במדיניות הביטחון.
  - ועדת חוקה חוק ומשפט – עוסקת בחוקה / בחוקי יסוד / בחוקים ובסדרי משפט.
  - ועדת החינוך והתרבות – עוסקת בחינוך / בתרבות / במדע / באמנות / בשידור / בקולנוע / בתרבות הגוף.
  - הוועדה לענייני ביקורת המדינה – עוסקת בקשר עם מבקר המדינה ועם נציב תלונות הציבור / במעמד ובסמכויות של המבקרים הפנימיים / בסמכויות המבקר על פי חוק מבקר המדינה.
  - הוועדה לקידום מעמד האישה – עוסקת בקידום מעמד האישה / במניעת אפליה מגדרית / בהקטנת פערים בכלכלה ובשוק העבודה / במאבק באלימות כלפי נשים.
  - הוועדה לענייני מחקר ופיתוח מדעי וטכנולוגי – עוסקת במחקר ובפיתוח אזרחי בישראל / בקידום טכנולוגיות מתקדמות ומכוני מחקר / בקרנות מחקר / במועצה לאומית למחקר ולפיתוח.
  - ועדת העלייה, הקליטה והתפוצות – עוסקת בעלייה וקליטה / בטיפול ביורדים / בחינוך יהודי וציוני בגולה.
  - ועדת העבודה, הרווחה והבריאות – עוסקת בעבודה ובביטחון סוציאלי / אחראית על המוסד לביטוח לאומי / מטפלת בהבטחת הכנסה / בבריאות / בסעד / בשיקום נכים / בעבריינים / בגמלאים.
  - ועדת הפנים ואיכות הסביבה – עוסקת בנושאים של השלטון המקומי / בבניין ערים / בכניסה לישראל / במרשם האוכלוסין / בארגון הדתות של יהודים ולא־יהודים / במשטרה ובבתי סוהר.
- הערה למעריך: כל תשובה נכונה תתקבל.

ג. האופוזיציה בכנסת:

הסבר – 100%

- מורכבת מהסיעות בכנסת המתנגדות למדיניות הממשלה.
- פועלת בתחום הביקורת על הממשלה / הפיקוח על פעולותיה.
- פועלת באמצעות הצעות אי־אמון / הצעות לסדר היום / שאילתות.
- ראש האופוזיציה הוא חבר כנסת מהסיעה הגדולה ביותר מסיעות האופוזיציה.
- האופוזיציה מציגה דרך אלטרנטיבית לדרכה של הממשלה.
- האופוזיציה שומרת על האינטרסים של הציבור שבחר בה.
- האופוזיציה מבטאת את הרעיון הדמוקרטי של הגנה על זכויות המיעוט ושל ויכוח ושכנוע כדרך לקבלת הכרעות בדמוקרטיה.

פרק שני

על הנבחן לענות על שלוש מהשאלות 4-8.

4. מקרים שבהם הממשלה צריכה לסיים את כהונתה:

הסבר שני מקרים – 40%+60%

- כאשר מסתיימת כהונת הכנסת ונבחרת כנסת חדשה.
- בעקבות החלטת הכנסת להתפזר ולערוך בחירות חדשות.
- התפטרות של ראש הממשלה מתפקידו / מחברותו בכנסת היא כהתפטרות הממשלה כולה.
- מותו של ראש הממשלה הוא כהתפטרות הממשלה כולה.
- אם ראש הממשלה אינו יכול למלא את תפקידו בקביעות, הממשלה מפסיקה את פעילותה כעבור מאה ימים.
- אם ראש הממשלה הורשע בעברה שיש עמה קלון, הכנסת רשאית להעבירו מתפקידו ואז גם הממשלה מסתיימת את כהונתה.
- כאשר הכנסת מחליטה להביע אי־אמון בממשלה.
- אם לא התקבל חוק התקציב עד המועד הקבוע בחוק, הכנסת מתפזרת.

5. עקרונות של מדינת ישראל שבאים לידי ביטוי בהכרזת העצמאות:

שני עקרונות – 40%+60%

- שמירה על אופייה הדמוקרטי של מדינת ישראל: שוויון זכויות וחופש.
- פיתוח הארץ לטובת כל תושביה – הרחבת יישובים.
- שמירה על המקומות הקדושים של כל אחת מהדתות.
- יסודות החירות הצדק והשלום לאור חזונו של נביאי ישראל.
- שמירה על אופייה היהודי של מדינת ישראל.
- עליית יהודים לארץ / לכל יהודי זכות לעלות לארץ.
- נאמנות לעקרונותיה של מגילת האו"ם.

6. הערכאות של בתי המשפט בישראל:

ציון שלוש ערכאות – 20%+20%+20%

- בית משפט השלום
- בית המשפט המחוזי
- בית המשפט העליון

מדוע חשוב שיהיו ערכאות שונות:

הסבר אחד – 40%

- קיומן של ערכאות שונות מאפשר לערער על החלטה שהתקבלה בערכאה נמוכה יותר, ולהביא את העניין לפני שופט בכיר יותר / מממש את זכותו של אדם לערער על גזר דינו.
- קיומן של מספר ערכאות מאפשר לחלק את הנטל בין בתי המשפט.

7. משמעת סיעתית:

הסבר – 50%

- חיוב חברי הסיעה להצביע בהתאם להחלטת סיעתם.
- גם אם חבר כנסת אינו מסכים לעמדת סיעתו בהצבעה, הוא חייב להצביע בהתאם להחלטת הסיעה.

בג"ץ:

הסבר – 50%

- בית המשפט העליון יושב בבית דין גבוה לצדק כאשר יש צורך לדון בעניינים שהוא רואה צורך לתת בהם סעד למען הצדק.
- בית המשפט העליון **בית פלחה** יכול לצדק כאשר יש צורך לדון בעניינים שאינם בסמכותו של בית משפט / בית דין אחר. זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך
- פועל כאשר רשות שלטונית פעלה שלא על פי חוק / חרזה מסמכותה / השתמשה בסמכותה שלא כראוי / לא לפי הצדק / באופן לא סביר / בשרירות / הפלתה לרעה / פעלה שלא בתום לב / הסתמכה על שקולים זרים.

8. מאפיינים של המשטר הפרלמנטרי בישראל:

הסבר שני מאפיינים – 40%+60%

- הפרלמנט נבחר בידי האזרחים והוא מייצג אותם.
- הממשלה מקבלת אמון מן הפרלמנט / הממשלה אינה נבחרת ישירות על ידי האזרחים.
- הפרלמנט יכול להביע אי-אמון בממשלה.
- הממשלה מכהנת כל עוד מרבית חברי הפרלמנט תומכים בה / אחראים לפעולותיה כלפי הפרלמנט.